

Trepka, Edmund

"Dzieje chemii i przemysłu chemicznego", Eugeniusz Kwiatkowski, Warszawa 1962 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/1, 95

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Eugeniusz Kwiatkowski, *Dzieje chemii i przemysłu chemicznego*. Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 1962, s. 336.

Ukazanie się w serii „Z dziejów techniki” książki E. Kwiatkowskiego należy powitać z wielkim zadowoleniem, gdyż w zakresie historii chemii literatura w polskim języku jest szczupła i sprowadza się właściwie do tłumaczenia dzieła H. E. Fierz-Davida *Die Entwicklungsgeschichte der Chemie*¹ oraz do monografii dotyczących jedynie niektórych działów chemii czystej i stosowanej, a także pewnych osobistości.

Należy na wstępie zaznaczyć, że książka Kwiatkowskiego całkowicie odpowiada nowoczesnym wymaganiom stawianym opracowaniom historycznym, gdyż dzieje chemii i przemysłu chemicznego przedstawione są w ścisłej zależności od stosunków politycznych, społecznych i kulturalnych w każdej kolejno rozpatrywanej epoce. Można nawet powiedzieć, że pod względem umiejętnego powiązania historii chemii z ogólnym tłem faktów historycznych książka ta wyróżnia się korzystnie w światowej literaturze poświęconej dziejom chemii.

We wstępnym rozdziale *Cele i zadania historii rozwoju chemii czystej i stosowanej* Kwiatkowski zaznacza, że książka daje „obraz sumaryczny i syntetyczny rozwoju chemii i przemysłu chemicznego” (s. 20—21) i w ten sposób najściślej charakteryzuje swoje dzieło, zmierzające do wykazania ogólnych tendencji rządzących procesami ewolucyjnymi i podające fakty głównie jako przykłady ilustrujące owe tendencje. Autor wykazuje rozległą erudycję, zarówno gdy streszcza poglądy starożytnych filozofów na istotę materii, jak gdy w rozdziale *Powstanie i rozwój chemii atomowej* zgłębia najnowsze osiągnięcia nauki chemicznej, a potrafi przy tym kojarzyć formułowanie szerokich, ogarniających całe okresy poglądów z wielką dokładnością w szczegółach. Na osobne podkreślenie zasługuje styl książki, pełen uderzających porównań, obrazowy i barwny, z pewnym może przerostem superlatywnych określeń, ale niezwykle sugestywny. Przedstawiając dynamiczny rozwój nauki i techniki chemicznej Kwiatkowski stosuje tekst przepojony dynamiką, co sprawia, że czytelnik ulega wpływowi narracji.

Książka Kwiatkowskiego nie zmierza do tego, aby stanowić historię doktryn chemicznych. Dualistyczna teoria budowy związków chemicznych stworzona przez Berzeliusa i wyznawana przez ogół chemików przez wiele lat, poczynając od 1812 r., zreferowana jest dość pobieżnie, a stopniowo formułujące się, dojrzewające i wreszcie upadające teorie rodników, a następnie teorie typów — nie są nawet wzmiankowane. Wymienione zostały nazwiska Gerharda, Laurenta, Franklanda, ale bez podania teoretycznych prac tych badaczy, prac, które wywarły ogromny wpływ na kształtowanie się myśli chemicznej.

Szczególne interesujący jest ostatni rozdział książki będący rzutem oka na rozwój chemii i przemysłu chemicznego na ziemiach polskich. Rozdział ten, oparty na skrętnie zebranych z wielu źródeł informacjach, jest właściwie pierwszą próbą zobrazowania dorobku polskiej myśli chemicznej.

Techniczna korekta tekstu książki została wykonana niestarannie, wskutek czego niektóre zdania uległy zniekształceniu.

Edmund Trepka

¹ H. E. Fierz-David, *Historia rozwoju chemii*. Warszawa 1958 (por. notatkę w nrze 3/1956 „Kwartalnika”).